

АКАДЕМИК ЛЮБОМИР ИЛИЕВ — ПО СЛУЧАЙ НЕГОВАТА 70-ГОДИШНИНА

*Благовест Сендов**

Академик Любомир Илиев навлиза в седемдесетте си години с неотслабващи творчески сили, с наистина огромен опит на организатор на науката и образованието от национален и международен мащаб. Неговият път на учен и още повече на организатор на науката е свързан непосредствено със забележителния напредък в развитието на българската математика и поставянето на основите на изчислителната техника в нашата страна през последните три десетилетия. Щастливото съчетание на математически талант, на организационен и политически усет даде възможност на акад. Илиев да се утвърди като най-авторитетен и най-популярен ръководител на българската математическа колегия.

Академик Любомир Илиев е роден на 20 април 1913 г. във Велико Търново. Връзката си с родния град, макар че го е напуснал едва 19-годишен след завършването на гимназия, той никога не е скъсвал. Живият интерес на акад. Илиев към историята на България, чиято столица някога е бил родният му град, е един от компонентите на тази връзка. Но не само това — той с голяма страст се занимава и с проблемите за древните народи, населявали нашите земи. Малцина знаят доколко той е отдаден на нумизматиката, по-специално на изследване на монетите, сечени на Балканския полуостров. Това историко-археологическо хоби е една от връзките му с родния град Велико Търново.

Академик Л. Илиев завършва висшето си образование по математика във Физико-математическия факултет на Софийския университет (дипл. № 11949) през 1936 г. В продължение на две години след това той остава на специализация под ръководството на акад. Н. Обрешков, оглавяващ по това време Катедрата по висша алгебра, и получава през 1938 г. докторска степен по старата система. Акад. Илиев е получил и едногодишна специализация в Германия през 1940 г. при именитите математици в Мюнхенския университет проф. О. Перон и проф. К. Каратеодори.

Солидната подготовка на професионален математик в една класическа област е основа на математическото му творчество. Най-общо казано, той е специалист и творец в областта на комплексния анализ. Най-многобройни са неговите резултати в областта на аналитичната непродължимост и свръхсходимост на степенни и други редове. Плодотворна е за него и проблемата за разпределението на нулите на полиноми и на целите функции с определено интегрално представяне, която е в центъра на вниманието на водещите тогава български математици, при които акад. Илиев се е учил.

През последните години акад. Илиев успя да получи интересни резултати във връзка с нашумелите напоследък в теорията на апроксимациите и

* Слово, произнесено от зам.-председателя и главен научен секретар на БАН акад. Бл. Сендов на 26 май 1983 г. в големия салон на БАН на чествването 70-годишнината на акад. Л. Илиев. — *Бел. ред.*

числения анализ т. нар. сплайн-функции. В тези свои изследвания той използва една логика на генериране, която идва от многобройните му предишни изследвания върху различни системи от полиноми.

Математическото творчество на акад. Л. Илиев има съвсем определен почерк. Работите му са характерни с изяществото на резултатите и стегнатостта на доказателствата. В много случаи доказателството е един умел трик, съчетание на редица известни твърдения, които заедно дават многобройни нови резултати. Много от работите му са кратки, но богати на резултати и нови идеи. Затова те са предизвиквали внимание, цитирани са от много наши и чужди математици и са станали основа за множество по-нататъшни изследвания.

От 1938 до 1941 г. акад. Л. Илиев е гимназиален учител в София. За тези години той често си спомня по различни поводи. Младият математик с докторска титла по математика е трябвало да се яви на допълнителен конкурс, за да успее да заеме място на софийски учител. Навярно тези три учителски години или пък априорната му настройка към образованието са причина за постоянното внимание на акад. Илиев към проблемите на училището и математическото образование въобще. Той е автор на редица гимназиални учебници по математика и сборници от решени задачи. Той е един от инициаторите и ревностните защитници на системата за подготовка на учители по математика в Софийския университет, които да познават дълбоко елементарната математика, и е един от авторите на първите университетски учебници за такава цел. По негово настояване и под негова опека бе създадена и Катедрата по методика на обучението по математика в Математическия факултет при университета. Големият опит на акад. Л. Илиев по проблемите на училищното обучение по математика и днес се разпространява чрез неговите доклади и статии по този въпрос. Те се ограничават в последните години с по-теоретично разглеждане на проблемите, без участие от доста години насам, като автор на училищни учебници.

През 1941 г. акад. Л. Илиев постъпва като асистент в Софийския университет „Климент Охридски“ и оттогава е завинаги свързан с този университет. За асистентските си години той е припомнял много пъти при обсъждане на обучението във Факултета по математика. По това време асистентите по математика са били само двама или трима. Младият асистент Илиев е водил едновременно упражнения по диференциално смятане, по аналитична геометрия, по алгебра и др. Това са години на голямо учебно натоварване и много интензивно математическо творчество. Това са години и на коренни промени в университетското управление и обучение.

През 1947 г. акад. Илиев е избран за доцент в Катедрата по висш анализ, а от 1952 г. е професор и ръководител на тази катедра. Големите му приноси в развитието и усъвършенствването на университетското образование у нас са свързани с неговото ръководство на Катедрата по висш анализ, която по-късно се преименува в Катедра (сектор) по комплексен анализ, която той ръководи вече повече от 30 години, а също така и дейността му като зам.-декан на Физико-математическия факултет (1950—1951) и зам.-ректор (1951—1960) на университета.

Катедрата по комплексен анализ ще остане в историята на Софийския университет „Климент Охридски“ с това, че в нея се зародиха специализацията по изчислителна математика, специализацията по теория на вероятностите и математическа статистика и редица други специализации. Всичко

това е резултат на непрекъснатия интерес на ръководителя на катедрата към новите функции на математиката в обществото и нуждите на страната от математически кадри. Тази катедра бе и първото университетско звено, което бе свързано с първия изчислителен център в България, създаден с решение на Министерския съвет през април 1961 г.

По инициатива на акад. Л. Илиев през 1959 г. започна да се чете първият курс по числени методи в Софийския университет при Катедрата по висш анализ. След това се заредиха все към тази катедра първият курс по линейно програмиране, първият курс по програмиране на автоматични сметачни машини и много други.

Неоценима е заслугата на акад. Илиев в областта на възникването на електронната изчислителна техника в нашата страна. Тази негова дейност е свързана с положението му на зам.-директор на Математическия институт с изчислителен център на Българската академия на науките (1961—1963), а след това като несменяем директор на този институт от 1963 г. насам. За това дело немалка роля изигра и положението на акад. Илиев като главен научен секретар на Българската академия на науките (1961—1968), а след това като зам.-председател на академията.

Акад. Илиев впрегна целия си организаторски талант в изграждането на първия изчислителен център в страната и построяването на първата българска автоматична сметачна машина. Необходимо бе едновременно да се обучават нови специалисти в нови области и да се прилагат техните знания в създаването на новата и непозната техника. Само тези, които са участвували в този наистина епичен период от историята на българската изчислителна математика, могат да оценят по достойнство, какво беше акад. Илиев за това дело. То донесе много успехи и много разочарования. Това беше естествено. България бе закъсняла с използването и развитието на изчислителната техника. Дейностите трябваше силно да се разширят и те бързо излязоха от рамките на Математическия институт. Но те излязоха и разрушиха грижливо градени структури и провалиха по-далечни планове. Разбира се, България стана голям производител на изчислителна техника, но за акад. Илиев ще остане завинаги едно неудовлетворение, че това можеше да стане още по-добре. Въпреки всичко той трябва да се гордее, че беше първият, който започна това епохално дело. За това дело акад. Илиев впрегна всички възможности на международното сътрудничество. Той е инициатор и един от най-активните участници в проблема „Научни въпроси на изчислителната техника“ от многостранното сътрудничество между академите на науките на социалистическите страни като несменяем представител на БАН. На тази цел акад. Л. Илиев подчини и своята дейност като представител на България в ИФИП (International Federation for Information Processing), а също така като член на управителния съвет и зам.-председател на тази най-авторитетна международна федерация по проблемите на компютризацията.

Акад. Л. Илиев среща своята щастлива седемдесетгодишна като почитан учител на много поколения български математици, като заслужил строител на българската математическа школа.